بررسی شیوه‌ی زندگی متأثر از فضای مجازی و تاثیر آن بر سلامت روان (مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی لرستان در سال ۱۳۹۴)

هدایت نظری[۱]، زهرا طاهری*[۲]، کتایون بختیار[۳]، رضا حسین آبادی[۳]

۱- دانشیار، مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی موثر بر سلامت، دانشگاه علوم پزشکی لرستان، خرم آباد، ایران.

۲- دکتری جامعه شناسی، مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی موثر بر سلامت، دانشگاه علوم پزشکی لرستان، خرم آباد، ایران.

۳- مربی، مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی موثر بر سلامت، دانشگاه علوم پزشکی لرستان، خرم آباد، ایران.

یافته / دوره نوزدهم / شماره ۴ / پاییز ۹۶ / مسلسل ۷۳

چکیده

دریافت مقاله: ۹۶/۷/۱ پذیرش مقاله: ۹۶/۸/۲۹

مقدمه: گسترش سریع رسانه‌های جمعی و به ویژه فضای مجازی باعث تغییر در شیوه‌ی زندگی مردم شده است. شیوه‌ی زندگی متأثر از فضای مجازی از عواملی هست که بر سلامتی افراد تأثیرگذار می‌باشد. لذا در این مطالعه به بررسی شیوه‌ی زندگی متأثر از فضای مجازی و تاثیر آن بر سلامت روان پرداخته شد.

مواد و روش‌ها: روش پژوهش، توصیفی-پیمایشی از نوع هدف کاربردی می‌باشد جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی لرستان در سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴ می‌باشد. برای نمونه گیری با فرمول کوکران، ۳۶۱ نفر با نمونه گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب گردید. داده‌ها با پرسشنامه مشتمل بر سه بخش مشخصات جمعیت شناختی، شیوه‌ی زندگی متاثر از فضای مجازی طاهری و سلامت روان گلدبرگ، جمع‌آوری گردید. تحلیل داده‌ها در دو بخش آمار توصیفی و استنباطی با استفاده از نرم‌افزار SPSS19 و Amos انجام شد.

یافته‌ها: میانگین نمره شیوه‌ی زندگی متاثر از فضای مجازی بر حسب جنسیت، پایگاه اجتماعی-اقتصادی و وضعیت تأهل متفاوت نبود. همچنین رابطه معنادار و مستقیم بین شیوه‌ی زندگی متاثر از فضای مجازی و سلامت روان وجود داشت. مدل معادله ساختاری نیز، حاکی از تأیید داده‌های گردآوری شده با چارچوب نظری بود.

بحث و نتیجه‌گیری: با توجه به ارتباط بین شیوه‌ی زندگی متاثر از فضای مجازی و سلامت روان، توصیه می‌شود که مسئولین برنامه‌هایی را اتخاذ نمایند که موجب تقویت، گسترش و مدیریت رسانه‌های جمعی نوین شوند و به این ترتیب در افزایش سلامت روان دانشجویان تأثیر گذار باشند.

واژه‌های کلیدی: فضای مجازی، شیوه‌ی زندگی، شیوه‌ی زندگی متاثر از فضای مجازی، سلامت روان.

*آدرس مکاتبه: خرم آباد، دانشگاه علوم پزشکی لرستان، مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی موثر بر سلامت.

پست الکترونیک: Ztaheri2007@gmail.com

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-03]

مقدمه

فضای مجازی عرصه جدیدی برای حیات بشری است که قابلیت پذیرش و انجام بخش عمده‌ای از نیازها و فعالیت‌های زندگی بشر و اجتماعات انسانی را دارد و به عنوان سایه فضای واقعی، از طریق تمرکز، پردازش و جابجایی اطلاعات، توانایی شبیه سازی فعالیت و ساختارهای فضای واقعی را داشته و این شبیه سازی را با اثربخشی در فضای واقعی انجام می‌دهد (۱).

در ایران جمعیت قابل توجهی از مردم از اینترنت و وب استفاده می‌کنند، هم اکنون در ایران ۳۶ میلیون و ۵۰۰ هزار کاربر اینترنت وجود دارد و ضریب نفوذ اینترنت ۴۶/۹ است (۲).

اما آنچه ضرورت توجه به فضای مجازی و شیوه‌ی زندگی متأثر از این پدیده را بیشتر می‌کند، ابزار گریزناپذیر فناوری فضای مجازی است که این ابزار با فرهنگی که متأثر از آن است مرزهای مرئی و نامرئی زندگی تمام مردم جهان امروز را درنوردیده است. جوانان هم در زندگی روزمره خود با این ابزار و به تبع فرهنگ آن سروکار دارند. فناوری فضای مجازی با پیامدهای مثبت و منفی خویش منجر به ایجاد شیوه‌ی جدید از زندگی شده است.

شیوه‌ی زندگی، رفتارهایی است که با قشربندی حیثیتی و اعتباری مرتبط است.شیوه‌ی زندگی فقط آنچه یک فرد دارد نیست؛ بلکه چگونگی نمایش آنها توسط فرد است. شیوه‌ی زندگی هم الگوهای مصرف را شامل می‌شود و هم قدرتی که از این ناحیه کسب می‌شود. سلیقه، آداب معاشرت و مد نشانه‌های داشتن جایگاهی در نردبان اجتماعی و نمادهای مرتبط با شیوه‌ی زندگی هستند (۳) و شیوه‌ی زندگی متاثر از فضای مجازی، تاثیریست که فضای سایبری بر نوع سلیقه افراد، مصرف و ارزش‌ها و نگرش آنان داشته است و به عنوان شیوه‌ی زندگی دوم افراد در امتداد شیوه‌ی زندگی دنیای واقعی آنان جریان دارد.

کارکرد مهم رسانه‌های ارتباط جمعی، ایجاد همبستگی اجتماعی است. همبستگی اجتماعی منشأ روابط عاطفی، تعهد عام و اعتماد اجتماعی در خانواده‌ها است (۴).

مک کوایل معتقد است پیدا کردن بینش راجع به اوضاع و احوال دیگران، همدلی اجتماعی، همذات پنداری با دیگران و کسب احساس تعلق، یافتن مبنایی برای گفتگو، تعامل اجتماعی، پرکردن جای یک همراه واقعی در زندگی، کمک به اجرای نقش‌های اجتماعی و توانا ساختن فرد به ایجاد پیوند با خانواده، دوستان و جامعه، از خدماتی است که رسانه‌ها ارائه می‌دهند و از آن طریق می‌توانند همبستگی اجتماعی را تحکیم نمایند (۵) و این نیز به دنبال خود باعث افزایش سلامت فردی و اجتماعی در خانواده و جامعه می‌شود (۴).

بوردیو رسانه‌ها را ابزاری در جهت دستیابی به اهداف و منافع فردی می‌داند که افراد را قادر می‌سازد که مستقیماً به منابع اقتصادی دست یابند و همچنین از طریق تماس با فرهیختگان، اطلاعات خود را افزایش دهند. بوردیو معتقد است که رسانه‌های جمعی از آن زاویه در تقویت سلامت مؤثر است که شرایط و فضا را برای کنش‌گر در جهت انتخاب عقلانی فراهم می‌آورد. انتخاب عقلانی و عقلانیت‌گزینشی در فضای عمومی کنش‌گران حائز اهمیت مضاعفی است و سبب تقویت اعتماد بین شخص و افزایش مشارکت عمومی می‌شود (۶).

از طرفی پاتنام معتقد است که یکی از عوامل موثر بر کاهش سلامت روانی و اعتماد اجتماعی، استفاده از رسانه‌های جمعی است. پاتنام ادعا می‌کند که رسانه‌ها و از جمله تلویزیون تصویر خشنی از دنیای اطراف ما ارائه می‌دهند و در نتیجه نوعی احساس ناامنی را موجب می‌شوند که نتیجه آن بی‌اعتمادی و رتبه پایینی در سلامت روانی است. از نظر پاتنام واقعیات بسیاری نشان دهنده این هستند که انواع تکنولوژی‌های ارتباطی، به دنبال خصوصی کردن اوقات فراغت و در نتیجه بازداشتن افراد از شرکت در

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-03]

اجتماعات گوناگون و فعالیت‌های مدنی و جلوگیری از شکل گیری سلامت اجتماعی می باشد (۷).

سلامت روان عبارت است از ثبات حیات و تحرک و جنبش در جهان و هر گاه که انسان قادر به حفظ آن در محیط داخلی نباشد بیمار می‌گردد. سلامتی عبارت است از احساس شادابی جسمی، روحی و اجتماعی، همراه با خیره قدرت بر اساس عملکرد عادی بافتها و همگنی و تطابق جسمی و روحی که موجب فراهم گردیدن وسائل زندگی سرشار از نشاط برای انجام خدمات و کارهای عادی باشد (۸).

خیلی از پژوهش‌ها در مورد کاربرد کامپیوتر در زندگی افراد نشان دادند که کامپیوتر تأثیر مثبتی در موفقیت افراد دارد. برای افرادی که در مناطق دور افتاده زندگی می‌کنند، کسانی که ناتوانی‌های حرکتی دارند و آنهایی که به لحاظ عاطفی قادر نیستند در پی حمایت رو در روی همتایان باشند، ظهور و گسترش رسانه‌های جمعی فرصتی کم نظیر است. همچنین افرادی که به وسایل حمل و نقل دسترسی ندارند، می‌توانند با دنیا ارتباط برقرار کرده و افراد مشابه خود را بیابند. افرادی هستند که به خدمات بهداشت روان نیاز دارند، اما قادر یا حاضر به شرکت در درمان سنتی نیستند و بنابراین، برای برقراری روابط متقابل از اینترنت استفاده می‌کنند (۵).

وانگ و همکاران در سال ۲۰۱۲ در مقاله‌ای با عنوان «بررسی رابطه بین استفاده اینترنت و شیوه زندگی بزرگسالان» در چین به پردازش تأثیرات استفاده ازاینترنت بر زندگی بزرگسالان پرداخته‌اند. نتایج این مدل نشان می دهد که عادات اینترنتی خاص مثل زمان آنلاین بیش از حد، دسترسی اینترنت درکلوپ اینترنتی و استفاده از اینترنت برای تخلیه هیجانی به عادات شیوه‌ی زندگی ضعیف و بدون تحرک دربزرگسالان منجر شده است با این حال استفاده اینترنت برای اهدافی مثل کسب دانش و یافتن اطلاعات به طور مثبت شیوه‌ی زندگی سالمی را در بزرگسالان پیش‌بینی می‌کند (۹).

نتایج مطالعه زرقا در سال ۲۰۰۱ نشان می‌دهد که اینترنت در روابط در حال تغییر با جنس مخالف، خانواده، اعضا و مردم ناشناس نقش دارد. اینترنت اعضای خانواده را به یکدیگر نزدیک کرده، باعث افزایش وحدت میان آنها و تقویت روابط خانواده می شود همچنین حس تعلق و مسئولیت در میان جوانان را افزایش داده است (۱۰).

ویرگیر و بن در سال ۲۰۰۹ در مطالعه ای به این نتیجه رسیده‌اند که استفاده از رسانه‌ها، باعث ایجاد یک منبع حمایتی و فرار از تنهایی شده است. این فرض که رسانه سنتی و جدید باعث نابودی سلامت اجتماعی می‌شود، به‌طور تجربی پشتیبانی نمی‌شود. با این‌حال، به نظر می‌رسد رسانه‌ها، منافعی برای حمایت اجتماعی، سلامت روان و تنهایی داشته باشند (۱۱).

نتایج مطالعه نای و هیلیگوس در سال ۲۰۰۲ نشان داد که استفاده از اینترنت در خانه تاثیر منفی شدیدی بر صرف وقت با دوستان، خانواده و شرکت در فعالیت‌های اجتماعی، داشته است، اما استفاده از اینترنت در محل کار چنین تاثیراتی نداشته است. با این حال، محل و زمان استفاده از اینترنت تعیین‌کننده چگونگی تحت تاثیر قرار گرفتن روابط میان فردی بوده است (۱۲).

فرانزن در مطالعه ای در سال ۲۰۰۰ گروه رابرت کروات (۱۹۹۸) که به این نتیجه رسیده بودند که استفاده بیش از حد از اینترنت باعث کاهش ارتباطات در خانواده و شبکه‌های اجتماعی محلی و افزایش احساس تنهایی و افسردگی می شود، بیان کردند که استفاده از اینترنت نه اندازه شبکه اجتماعی پاسخ‌دهندگان را کاهش می‌دهد و نه زمان سپری شده با دوستان را کم می کند، حتی این استفاده تاثیرات مثبتی بر سلامت فردی و شبکه‌های اجتماعی افراد داشته است (۱۳).

بنابراین، با توجه به اینکه تا کنون پژوهش مشابهی در دانشگاه علوم پزشکی لرستان انجام نشده است، محققین درصدد برآمدند که در پژوهش حاضر به بررسی شیوه‌ی

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-03]

زندگی متأثر از فضای مجازی و تأثیر آن بر سلامت روان بپردازند.

مواد و روش‌ها

چارچوب نظری پژوهش از طریق روش اسنادی و روش پاسخگویی به سؤالات پرسشنامه به روش پیمایشی صورت گرفت. تحقیق ماهیت کاربردی و از نظر وسعت پهنانگر بود. واحد تحلیل فرد و تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS و Amos انجام گرفته است. جامعه آماری این پژوهش را کلیه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی لرستان تشکیل داده است که، تعداد این دانشجویان حدود ۱۶۵۰ نفر می‌باشد که در دانشکده‌های مختلف دانشگاه علوم پزشکی لرستان در سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴ مشغول به تحصیل می‌باشند. برای نمونه گیری، ابتدا با کمک فرمول کوکران، حجم نمونه ۳۶۱ نفر برآورد شد؛ سپس با کاربست روش نمونه گیری طبقه ای تصادفی از دانشجویان رشته‌های مختلف شامل مرد و زن، برای اطمینان از دست‌یابی به پرسشنامه‌هایی قابل استفاده به توزیع ۳۶۱ پرسش نامه اقدام گردید. به این ترتیب که رشته‌های مختلف تحصیلی دانشگاه علوم پزشکی در جامعه مزبور یک طبقه در نظر گرفته شد و هر رده به تناسب تعداد دانشجویان به توزیع پرسش‌نامه و تکمیل آن‌ها اقدام گردید. در نهایت از این بین ۳۶۱ پرسش نامه کامل، مورد استفاده قرار گرفت.

در این تحقیق برای جمع آوری داده‌ها، از ابزار پرسشنامه استفاده شد، که پس از طرح پایلوت مورد استفاده قرار گرفت، این موارد عبارتند از: پرسشنامه بررسی اطلاعات دموگرافیک، پرسشنامه‌ی پایگاه اقتصادی-اجتماعی که از مجموعه گویه‌های نوع مسکن، داشتن و قیمت اتومبیل، درآمد، منطقه محل سکونت و منزلت شغلی، سطح سواد والدین و سنجش ذهنی خود پاسخگو از لحاظ طبقه اجتماعی-اقتصادی اندازه‌گیری شد و اعتبارصوری و پایایی آن در تحقیق حاضر و در تحقیق ربانی و انصاری تأیید شد (۱۴) پرسشنامه‌ی شیوه‌ی زندگی متأثر از فضای مجازی طاهری و همکاران (۱۵) که حاوی هفت مؤلفه می‌باشد، بعد بازنمایی هویت (۱۰ سؤال)، بعد کسب لذت (۱۲ سؤال)، بعد تولید محتوا (۷ سؤال)، بعد بهره مندی از خدمات (۸ سؤال)، بعد ایجاد ارتباط (۱۲ سؤال)، بعد کسب دانش (۱۷ سؤال) و بعد پیامدی (۲۷ سؤال). اعتبار و پایایی این پرسشنامه قبلاً توسط طاهری (۱۳۹۴) تأیید شد (۱۵). در این پژوهش با راهنمایی و مشورت صاحب نظران و اساتید، اعتبار محتوایی پرسشنامه تأیید شد. مقادیر آلفای کرونباخ به ازای هر سازه با مشارکت ۳۰ واحد آماری، به طور جداگانه محاسبه شد. آلفای کرونباخ برای متغیرهای پژوهش شامل بازنمایی هویت ۰/۸۰، بعد کسب لذت ۰/۹۰، بعد تولید محتوا ۰/۷۸، بعد بهره مندی از خدمات ۰/۸۶، بعد ایجاد ارتباط ۰/۸۰، بعد کسب دانش ۰/۷۶ و بعد پیامدی ۰/۷۷ بدست آمد. کلیه سؤالات با بهره‌گیری از مقیاس لیکرت (شش گزینه ای) با مقیاس خیلی زیاد تا اصلاً و با توجه به نوع پاسخ با امتیازات ۶ تا ۱ نمره‌گذاری شد. پرسشنامه سلامت عمومی- ۲۸ (GHQ-28) گلدبرگ (۱۶) که یک پرسشنامه سرندی مبتنی بر روش خود گزارش دهی است و در مجموعه‌های بالینی با هدف ردیابی کسانی که دارای اختلال روانی هستند، به کار برده می‌شود و دارای سه خرده آزمون نشانه‌های جسمانی، روحی و اجتماعی است و هر خرده آزمون دارای هفت سؤال است در این پرسشنامه از مقیاس چهار درجه‌ای لیکرت استفاده شد و گزینه‌ها از صفر تا سه نمره‌گذاری شد، هر چه نمره فرد در این آزمون بیشتر باشد، سلامت عمومی کمتر است. اعتبار و پایایی این پرسشنامه قبلاً توسط یعقوبی (۱۳۷۴) تأیید شده است (۱۷). تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSSو Amos انجام گردید. لازم به ذکر است جهت رعایت اصول اخلاقی در پژوهش با توضیح حفظ اصل رازداری و حفظ امانت در مورد اطلاعات شخصی دانشجویان، اعتماد دانشجویان جلب شد.

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-03]

یافته‌ها

داده‌های توصیفی مربوط به اطلاعات جمعیت شناختی نشان داد، از کل نمونه (۵۰/۴) درصد را مرد و (۴۹/۶) درصد را زنان تشکیل می‌دهند. بر حسب وضعیت تأهل، (۵۸/۷) درصد افراد مجرد، (۲۷) درصد افراد متأهل، (۷/۸) درصد افراد بی همسر (بر اثر طلاق یا فوت همسر) و (۶/۶) درصد افرادی که نامزد داشته‌اند.

بر حسب پایگاه اجتماعی-اقتصادی، بیشترین فراوانی (۳۶/۵) درصد افراد متشکل از طبقه متوسط و کمترین فراوانی (۲/۵) درصد افراد طبقه مرفه می‌باشندو همچنین به ترتیب بیشترین به کمترین (۳۶/۳) درصد افراد طبقه متوسط رو به پایین (۱۳/۴) درصد افراد طبقه پایین (۱۱/۴) درصد افراد طبقه متوسط روبه بالا بودند.

در جدول ۱ در بررسی نمره شیوه‌ی زندگی متأثر از فضای مجازی متوجه می‌شویم که فضای مجازی در بین دانشجویان تأثیر متوسطی در زندگی افراد با خود به همراه داشته است.

در جدول ۲ از بین ابعاد و مولفه‌های شیوه‌ی زندگی متأثر از فضای مجازی به ترتیب بالاترین به کمترین نمره میانگین بعدپیامدی، ارائه خدمات و کسب دانش، ایجاد ارتباط، بازنمایی هویت،کسب لذت و تولید محتوا بوده است و این نشان می‌دهد که در بین دانشجویان بعد پیامدی بیشترین نمره و تولید محتوا کمترین نمره را در شیوه‌ی-زندگی مجازی جوانان، داشته است.

جدول ۳، آمارهای مربوط به متغیر سلامت عمومی و ابعاد آن‌ها می‌باشد، همینطور نمره میانگین ابعاد سلامت عمومی به ترتیب از بیشترین به کمترین بعد جسمی، بعد روحی و بعد اجتماعی بود.

فرضیه اول: شیوه‌ی زندگی متاثر از فضای مجازی برحسب پایگاه اجتماعی-اقتصادی متفاوت است.

از نتایج آزمون تحلیل واریانس (جدول۴) (سطح معناداری=۰/۲۲۵) می‌توان نتیجه گرفت واریانس بین گروهی میانگین شیوه‌ی زندگی متأثر از فضای مجازی برحسب پایگاه اجتماعی-اقتصادی متفاوت نمی‌باشد و با مقایسه میانگین‌ها در بین گروه‌ها از بیشتر به کمتر (متوسط رو به بالا با میانگین=۳/۵۲، مرفه با میانگین= ۳/۴۹، متوسط با میانگین=۳/۳۷، متوسط رو به پایین با میانگین=۳/۳۷ و پایین با میانگین=۳/۳۲) شیوه‌ی زندگی متأثر از فضای مجازی بیشتری را در بین گروه‌هایی که از لحاظ اجتماعی-اقتصادی بالاتر هستند، مشاهده می‌کنیم.

فرضیه دوم: شیوه‌ی زندگی متاثر از فضای مجازی بر حسب عوامل زمینه‌ای(جنس، وضعیت تأهل) متفاوت می‌باشد.

نتایج آزمون دو نمونه‌ای مستقل (جدول۵) بیانگر عدم تفاوت میانگین شیوه‌ی زندگی متاثر از فضای مجازی بر حسب جنسیت می‌باشد (سطح معناداری=۰/۴۶۹) و با مقایسه میانگین‌ها در بین دو گروه (زنان با میانگین=۳/۳۹ و مردان با میانگین=۳/۴۰) تفاوت میانگین ناچیزی را در بین دو گروه مشاهده می‌کنیم و می‌توان نتیجه گرفت شیوه‌ی زندگی زنان و مردان تاثیر نسبتاً یکسانی دارد.

آزمون تحلیل واریانس جدول (۶) در واقع بیانگر تفاوت میانگین شیوه‌ی زندگی متأثر از فضای مجازی برحسب وضعیت تأهل می‌باشد. با توجّه به (سطح معناداری=۰/۶۶۰) می‌توان نتیجه گرفت واریانس بین گروهی میانگین شیوه‌ی زندگی متأثر از فضای مجازی برحسب وضعیت تأهل متفاوت نمی‌باشد. در جدول ۷ با مقایسه میانگین‌ها در بین گروه‌ها از بیشتر به کمتر (مجردها با میانگین=۳/۴۴، بی‌همسر با میانگین=۳/۴۱، متأهل‌ها با میانگین=۳/۳۸و نامزدها با میانگین=۳/۳۵) اگرچه این تأثیر را در مجردها بیشتر مشاهده می‌کنیم، اما با توجه به تفاوت اندک میانگین‌ها و همچنین سطح معناداری، فرضیه مورد نظر رد می‌شود.

فرضیه سوم: بین شیوه‌ی زندگی متاثر از فضای مجازی و سلامت روان رابطه مستقیم وجود دارد.

نتایج آزمون همبستگی پیرسون (جدول ۸)، بین متغیر شیوه‌ی زندگی متاثر از فضای مجازی و سلامت روان (مقدار r =۰/۱۵۵ و سطح معناداری=۰/۰۰۳)، بیانگر این است که بین

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-03]

این دو متغیر با اطمینان لازم رابطه معنادار و مستقیم برقرار می‌باشد. یعنی کسانی که شیوه‌ی زندگی آنان بیشتر از فضای مجازی تاثیر پذیرفته است، سلامت روان بیشتری داشته و بالعکس. (به منظور تبیین بهتر رابطه همبستگی بین شیوه‌ی زندگی متاثر از فضای مجازی با ابعاد سلامت روان (جسمی، روحی و اجتماعی) به بررسی جداگانه هر کدام از آنها پرداخته شد که نشان می‌دهد این ارتباط در دو بعد جسمی و روحی برقرار بوده اما با بعد اجتماعی ارتباطی نداشته است).

جدول ۱. توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب نمره رتبه‌بندی شده متغیر شیوه‌ی زندگی متأثر از فضای مجازی

	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد انباشتی
کم	۶۸	۱۸/۸	۱۸/۸	۱۸/۸
متوسط	۲۵۷	۷۱/۲	۷۱/۲	۹۰
زیاد	۳۶	۱۰	۱۰	۱۰۰

جدول ۲. آماره‌های توصیفی متوسط نمره شیوه‌ی زندگی متأثر از فضای مجازی و ابعاد آن

	بازنمایی هویت	کسب لذت	تولید محتوا	ارائه خدمات	ایجاد ارتباط	کسب‌دانش	پیامدی	شیوه‌ی زندگی متأثر از فضای مجازی
میانگین	۳/۲۱	۲/۸۸	۲/۵۰	۳/۷۵	۳/۷۳	۳/۷۶	۴/۲۲	۳/۴۰

جدول۳. آماره‌های توصیفی سلامت عمومی و ابعاد آن ها

	سلامت عمومی	جسمی	روحی	اجتماعی
میانگین	۳/۵۶	۳/۶۶	۳/۶۵	۳/۵۴

جدول ۴. آماره‌های توصیفی و آزمون (ANOVA) شیوه‌ی زندگی متأثر از فضای مجازی و پایگاه اجتماعی-اقتصادی

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف از معیار
پایین	۴۵	۳/۳۲	۰/۴۰
متوسطروبهپایین	۱۳۱	۳/۳۷	۰/۳۵
متوسط	۱۳۵	۳/۳۷	۰/۲۸
متوسطروبهبالا	۴۱	۳/۵۲	۰/۳۰
مرفه	۹	۳/۴۹	۰/۳۲
جمع کل	۳۶۱	۳/۳۹	۰/۳۷
	درجه آزادی	F	سطح معناداری
واریانس بین گروهی	۴	۱/۱۴	۰/۲۲۵

جدول ۵. آماره‌های توصیفی و آزمون (t-test)شیوه‌ی زندگی متأثر از فضای مجازی و جنس

متغیر	تعداد	میانگین		T	درجه آزادی	سطح معناداری دوطرفه
مرد	۱۸۲	۳/۴۰	واریانس‌های برابر	۰/۱۴۱	۳۵۹	۰/۸۸۸
زن	۱۷۹	۳/۳۹	واریانس‌های نابرابر	۰/۱۴۱	۳۵۶/۲۱۹	۰/۸۸۸

جدول ۶. آزمون(ANOVA) متغیر شیوه‌ی زندگی متأثر از فضای مجازی و وضعیت تأهل

متغیر	جمع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری دوطرفه
وضعیت تأهل	۰/۱۴۷	۳	۰/۰۴۹	۰/۴۶۸	۰/۶۶۰

جدول ۷. آماره‌های توصیفی آزمون (ANOVA) برای شیوه‌ی زندگی متأثر از فضای مجازی و وضعیت تأهل

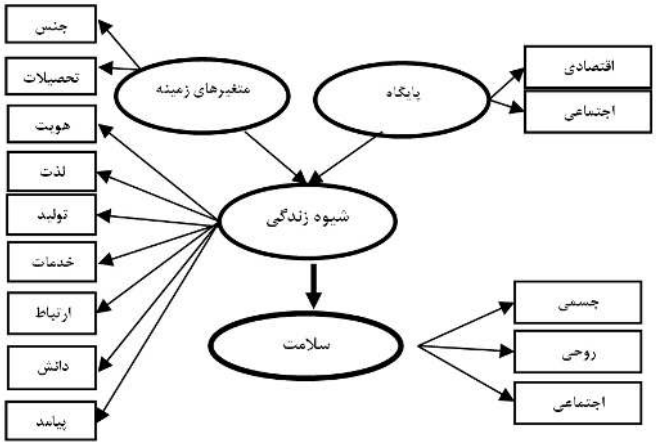
	ابعاد	تعداد	میانگین
وضعیت تاهل	مجرد	۲۱۵	۳/۴۴
	متاهل	۹۹	۳/۳۸
	بی همسر	۲۸	۳/۴۱
	نامزد	۱۹	۳/۳۵
	جمع کل	۳۶۱	۳/۳۹

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-03]

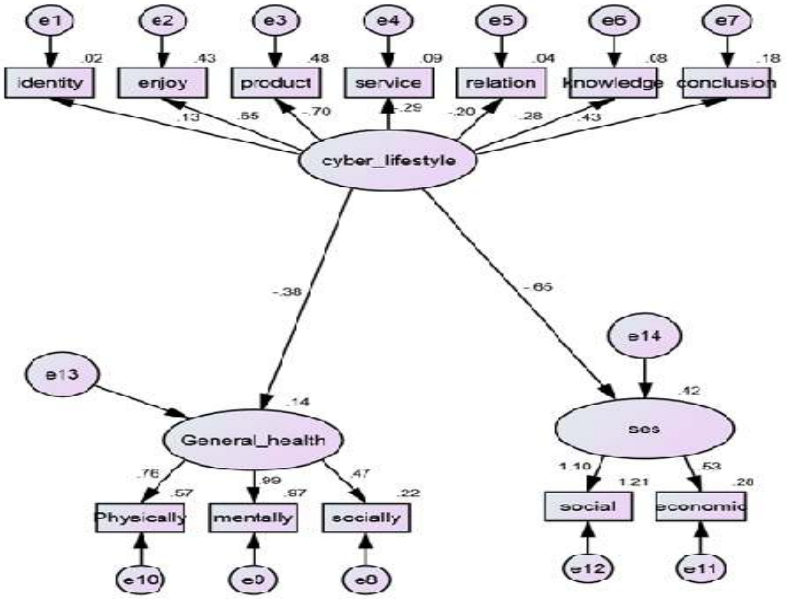
جدول ۸. آزمون همبستگی پیرسون بین شیوه‌ی زندگی متاثر از فضای مجازی و سلامت روان

	سلامت روان	جسمی	روحی	اجتماعی
ضریب همبستگی پیرسون	**۰/۱۵۵	**۰/۱۴۷	**۰/۱۶۹	۰/۰۵۰
سطح معناداری دوطرفه	۰/۰۰۳	۰/۰۰۳	۰/۰۰۱	۰/۳۴۲
تعداد	۳۶۱	۳۶۱	۳۶۱	۳۶۱

** اختلاف معنی‌دار از نظر آماری (P<۰/۰۵)

شکل ۱. مدل نظری پژوهش

شکل ۲. ضرایب استاندارد مدل معادله ساختاری پژوهش

در شکل ۲ به آزمون اعتبار سازه‌ای متغیرهای پـژوهش و آزمون نکویی برازش ساختار آن با استفاده از نرم افزارAmose با در اختیار داشتن داده‌های مربـوط بـه متغیرهـای برگرفتـه شده از فرضیه‌ها پرداخته است. نرم افزار Amose یـک برنامـه کامپیوتری بسـیار پیچیـده و انعطـاف پـذیر اسـت کـه بـا آن می‌توان انواع مختلف روابط متغیرها را تحلیل و مطالعـه کـرد.

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-03]

به تعبیر خاص‌تر، با Amose می‌توان روابط موجود متغیرهای پنهان با آشکار و متغیرهای پنهان با پنهان را مطالعه کرد. دسته اول تحت عنوان (مدل اندازه گیری) و دسته دوم تحت عنوان (مدل ساختاری) بررسی می‌شود. متغیرهای آشکار جلوه‌های مشاهده شده متغیرهای پنهان تلقی می‌شوند، به سخن دیگر متغیرهای آشکار که مشاهده شده‌اند به عنوان متغیرهای تجربی متغیرهای پنهان که مشاهده نشده‌اند فرض می‌شوند. برای آنکه متغیرهای آشکار از متغیرهای پنهان متمایز باشند، در بیان تصویری مدل‌ها متغیرهای آشکار با مستطیل و مدل‌های پنهان با لوزی نشان داده شده است. پس از اجرای برنامه، مدل برازش شده فرضیه‌ها و روابط عنوان شده در تحقیق به شرح جدول ۹ نمایان گردید.

جدول ۹. معیارهای برازش مدل و تفسیر برازش قابل قبول

معیار برازش مدل	سطح قابل قبول	تفسیر	میزان حاصل	حد پذیرش
کای اسکوئر (CMIN)	مقدار کای اسکوئر جدول	کای اسکوئر به دست آمده با کای اسکوئر جدول برای یک درجه آزادی مشخص مقایسه می‌شود.	۱۶۹/۹۲۵	قابل قبول
کای اسکوئر نسبی (CMIN/DF)	از ۱تا ۵ قابل پذیرش ولی بین ۲تا۳ خوب	مقدار کمتر از ۱ نشان‌دهنده ضعف برازش و مقدار بیشتر از ۵ منعکس‌کننده نیاز به بهبود است.	۳/۲۶۸	قابل قبول
نیکویی برازش (GFI)	(عدم برازش) تا ۱ (برازش کامل)	مقدار نزدیک به ۰/۹۵ منعکس‌کننده یک برازش مطلوب است.	۰/۹۱۸	قابل قبول
ریشه میانگین مربعات خطای برآورد (RMSEA)	کوچکتر از ۰/۱۰	مقدار کمتر از ۰/۰۵ یک برازش خوب را نشان می‌دهد.	۰/۰۷۹	قابل قبول
توکر لوئیس (TLI)	(عدم برازش) تا ۱ (برازش کامل)	تلاش می‌کند تا نقطه ضعف شاخص بنتلر-بونت(NFI) در به حساب نیاوردن جریمه شاخص برای افزودن پارامتر را مرتفع کند	۰/۸۵۳	تاحدی قابل قبول
شاخص تطبیقیIFI	(عدم برازش) تا ۱ (برازش کامل)	بر اساس مدل تدوین شده یا مفروض با مدل استقلال	۰/۸۸۶	تاحدی قابل قبول
شاخص برازش هنجار شده مقتصد (PNFI)	بالاتر از ۰/۵۰ یا ۰/۶۰	از حاصلضرب نسبت اقتصاد مدل در شاخص برازش هنجار شده حاصل می‌شود	۰/۶۶۴	قابل قبول
شاخص برازش تطبیقی مقتصد (PCFI)	بالاتر از ۰/۵۰ یا ۰/۶۰	هرچه مدل به یک اشباع شده نزدیکترباشد بیشتر جریمه می‌شود	۰/۶۹۷	قابل قبول

بحث و نتیجه گیری

هدف اصلی پژوهش حاضر، بررسی تبیین شیوه‌ی زندگی متاثر از فضای مجازی و تاثیر آن بر سلامت روان در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی لرستان بود. نتایج به دست آمده در بحث اول، یعنی عوامل موثر بر شکل‌گیری شیوه‌ی زندگی متاثر از فضای مجازی، در سنجش پایگاه اجتماعی-اقتصادی بر شیوه‌ی زندگی متأثر از فضای مجازی تفاوت معناداری به دست نیامد، اگرچه تفاوت‌هایی بین میانگین گروه‌ها از بیشتر به کمتر (متوسط رو به بالا، مرفه، متوسط، متوسط رو به پایین و پایین) حاکی از تاثیرپذیری بیشتر طبقات بالای جامعه از فضای مجازی در مقایسه با طبقات پایین‌تر، به دست آمد. اما می‌توان این نتیجه را استنباط نمود که فضای مجازی توانسته است این فرصت را در اختیار تمامی افراد جامعه قرار دهد و کسانی که قدرت دستیابی به منابع و امکانات کمتری در دنیای واقعی دارند، از امکانات موجود در این فضا بهره‌مند شوند.

در مقایسه میانگین‌ها بین دو گروه زنان و مردان تفاوت معناداری به دست نیامد، اگرچه تأثیر کمتری در بین زنان نسبت به مردان مشاهده گردید. می‌توان اینگونه برداشت کرد که با افزایش سطح سواد به ویژه در بین زنان جامعه ما، شکاف آگاهی که قبلا وجود داشت از بین رفته و استفاده از تکنولوژی جدید این فرصت را در بین مردان و زنان به یک میزان قرار داده است.

با مقایسه میانگین‌ها در بین گروه‌های زناشویی از بیشتر به کمتر (مجردها، بی‌همسرها، متأهلین و نامزددارها)، اگرچه تأثیر بیشتر این فضا را در گروه مجردها نسبت به دیگر گروه‌های مورد بررسی مشاهده

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-03]

می‌کنیم ولی با توجه به سطح معناداری آزمون، این تفاوت چندان قابل توجه نمی‌باشد. نکته قابل تأمل در این خصوص این است که فضای مجازی مکانی برای جبران خلاهای عاطفی و روانی اکثر استفاده‌کنندگان شده است، اینکه چرا مجردها و یا متأهلین تا حدودی به یک نسبت از این فضا تأثیر پذیرفته اند و این انتظار است که مجردین با کندوکاو در شبکه‌های اجتماعی بیشتر به دنبال پرکردن خلا عاطفی و تنهایی خود باشند اما چرا متأهلین هم به همین اندازه تأثیر پذیرفته اند، شاید علت آن انتخاب‌های نامناسب همسر از طریق سنت یا مدرن، تجربه پنهانی با جنس مخالف دور از چشم همسر به بهانه کسب تجربه و یا احساس نارضایتی درونی از طرف مقابل و دلایلی که در جامعه ما این اجازه را حتی به متأهلین می‌دهد که از این فضا برای جبران آن استفاده کنند.

انتخابی بودن شیوه‌ی زندگی از دید وبر و تنوع فرصت‌ها و انتخاب‌های زندگی به عنوان پیامد دنیای مدرن از دید گیدنز و همچنین دیدگاه دیوید چنی که معتقد است شیوه‌ی زندگی شکل مهمی از توانمندی و قدرت‌یابی فردی در متن سرمایه‌داری متأخر است (۱۸) با نتایج این تحقیق همخوانی دارد چرا که فضای مجازی به ساختار شکنی محدودیت‌ها و انتخاب گزینه‌های بیشتر برای افراد محروم از امتیازات اجتماعی (داشتن سواد، داشتن شریک زندگی، لذت بهره مندی از کنار هم بودن در اعضای خانواده) کمک نموده است.

در ارتباط با بحث دوم مقاله، یعنی تقویت و رشد سلامت روان به عنوان پیامد مهم شیوه‌ی زندگی متاثر از فضای مجازی، نتایج این پژوهش، حاکی از وجود ارتباط مثبت و معنادار بین متغیر شیوه‌ی زندگی متاثر از فضای مجازی و سلامت روان در دنیای واقعی می باشد.

نکته جالب توجه از این نتایج اینجاست که وقتی ابعاد سلامت (جسمی، روحی و اجتماعی) با متغیر شیوه‌ی زندگی متاثر از فضای مجازی بررسی گردید، مثبت بودن رابطه بین دو بعد (جسمی و روحی) از متغیر سلامت روان، در تایید دیدگاه‌های مثبت (بوردیو؛ تماس و ارتباط بین اشخاص منجر به تقویت روحیه و اعتماد بین شخصی می‌شود) (۶)، اما عدم وجود رابطه بین بعد اجتماعی و شیوه‌ی زندگی متاثر از فضای مجازی، با این نظر پاتنام که معتقد است انواع تکنولوژی‌های ارتباطی به ویژه اینترنت منجر به بازداشتن افراد از شرکت در اجتماعات گوناگون و فعالیت‌های مدنی و جلوگیری از شکل‌گیری مشارکت اجتماعی شده است (۷)، در تایید دیدگاه، منفی به دست آمد. همچنین نتایج تحقیق با یافته‌های تحقیق زرقا (۲۰۰۱)، ویرگیر و بن (۲۰۰۹) و نای و هیلیگوس (۲۰۰۲) همخوان بود (۱۲-۱۰).

به بیان آنتونی گیدنز یکی از ویژگی‌های جوامع مدرن از جاکندگی می‌باشد، یعنی اینکه روابط اجتماعی وابسته به محیط‌ها و زمینه‌های محلی نبوده و می‌توانند در گستره وسیعی از زمان- مکان صورت گیرند. همچنین پیچیدگی در جوامع مدرن، اگرچه منجر به تهدیدی برای در خطر افتادگی از طرف جوامع دیگر را در بردارد، اما این امکان را نیز برای آنان فراهم آورده تا بتوانند از فرصت‌هایی که در شهرها وکشورهای دیگر وجود دارند سود بجویند. با گسترش شبکه‌های اجتماعی در فضای واقعی و مجازی، نه تنها فواید فردی برای کسانی که در این شبکه‌ها حضور دارند، وجود دارد، بلکه ایجاد ارتباطات بیشتر، فضای دلنشینی برای زندگی فراهم می‌کنند و موجب بهبود کیفیت زندگی می‌گردد (۱۹). اگر این امر را بتوان هم در دنیای واقعی و هم در دنیای مجازی مورد توجه و تقویت قرار داد، دسترسی به چنین فرصت و مزیت‌هایی در جامعه امر محالی نخواهد بود.

معمولاً انجام هر تحقیق، محدودیت‌هایی به همراه دارد که در صورت غلبه بر آنها نتایج تحقیق معتبرتر خواهد بود. لذا محدودیت‌های این تحقیق به شرح ذیل بیان می‌شود:

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-03]

۱-از آنجا که تحقیق فعلی در حوزه‌ی پژوهش‌های علوم انسانی انجام گرفته است، امکان تأثیرگذاری متغیرهای دیگر که خارج از کنترل پژوهشگر است بر نتایج پژوهش دور از ذهن نیست.

۲-پراکندگی آزمودنی‌ها از لحاظ وضعیت اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی.

۳-استفاده از مصاحبه و مشاهده، اطلاعات ارزشمند و تکمیلی دیگری را می‌توانست فراهم کند که متأسفانه بنا بر محدودیت‌های زمانی و اداری انجام چنین کاری میسر نشد.

۴-احتیاط بسیاری از دانشجویان در پاسخ به سؤالات پرسش نامه تحقیق و محافظه کاری آنان.

۵- از آنجایی که مطالعه‌ی حاضر در جمعیت محدودی از دانشجویان در زمان و مکان خاصی صورت گرفته است، لذا نتایج این پژوهش، قابل تعمیم به جامعه گسترده‌تر نخواهد بود.

پیشنهادی که در خصوص این پژوهش می‌توان به آن اشاره کرد، توجه و تقویت رسانه‌های نوین و کارکرد آن می‌باشد. بنا به نظر بسیاری ازصاحب نظران اجتماعی،جوامع امروزی در واقع بسیار پیچیده هستند و انسان های جوامع کنونی بسیار بیشتر از جوامع پیشین، در معرض به خطر افتادن از طرف جوامع دیگر هستند و همچنین بیشتر می‌توانند از فرصت‌هایی که در شهرها و کشورهای دیگر وجود دارند سود بجویند.

مهمترین نکته‌ای که در این پژوهش به دست آمد این است که تأثیر فضای مجازی همه اقشار جامعه را در برگرفته است و این نقطه قوت مهمی برای جامعه ما است و دولت می‌تواند به عنوان نهاد متولی آموزشی و دیگر نهادهای مربوطه با مدیریت فضای مجازی در راستای کیفیت زندگی محلی، شهری و حتی ملی آن را هدایت کنند.

گسترش شبکه‌های اجتماعی از طریق مشارکت، موجب بهبود کیفیت زندگی می‌گردد. مشارکت اجتماعی در برگیرنده انواع مختلف کنش فردی و گروهی به منظور دخالت در تعیین سرنوشت خود و جامعه و تأثیر نهادن بر فرایندهای تصمیم‌گیری درباره‌ی مسائل عمومی است. تشکیل شبکه‌ها، هر یک از افراد جامعه را قادر می‌سازد به دیگری کمک کنند. با انجام این کار نه تنها از فواید فردی در شبکه‌ها سود می‌برند، بلکه با ایجاد ارتباطات بیشتری فضای دلنشینی برای زندگی فراهم می‌کنند.

تشکر و قدردانی

این تحقیق با استفاده از اعتبارات مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی مؤثر بر سلامت دانشگاه علوم پزشکی لرستان انجام شده است، لذا از حمایت مادی و معنوی مسئولان دانشگاه علوم پزشکی لرستان از این تحقیق و همچنین از همکاری دانشجویانی که با پژوهشگران همکاری داشتند، قدردانی می‌شود.

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-03]

References

1. Hafeznia M. Geopolitical conceptualization of the internet and cyber space. J Geopolitical. 2011; 7(1): 32-40.
2. Ameli S, Hasani H. Two spaces of damage and anomalies in cyber space. J Cultural Res. 2011; 5(1): 1-30.
3. Leslie G, Larson R, Gorman B. Introductory Sociology. Oxford: Oxford Uni Press 1994.
4. Chalabi M. Sociology of discipline. Tehran: Nei Pub 2002.
5. Mcquail D. Mcquail, S. Mass communication theory. 5 ed. Landan: Sage Pub. 2005.
6. Bourdieu P. Distinction: A Social Critique of the Judgment of Taste, Routledge,Critcher, Chas. "A Communication in response to "Leisure, Lifestyle and Status". Leisure Studies. 1984; 8(1): 159-161.
7. Putnam RD.The prosperous community: social capital and public life. The American prospect inc.1999.
8. WHO. Mental Health. World Health Organization. Programs and projects. The bare facts. 2009.
9. Wang L, Luo J, Gao W, Kong J. The effect of Internet use on adolescents' lifestyles: A national survey, Computers in Human. Behavior. 2012; 28(2): 2007-2013.
10. Zarqa S. Impact of the Internet on Relationships: Perception of Male and Female Students of Pakistan. Int J Humanities Soc Sci. 2011; 1(21): 244-267.
11. Vergeer M, Ben P. Consequences of media and Internet use for offline and online network capital and well-being. A causal model approach. J Computer-Mediated Communication. 2009; 15(2): 189210.
12. Nie HN, Hillygus DS. The Impact of Internet Use on Sociability: Time-Dairy Find It Soc. 2002; 1(1): 1-20.
13. Franzen A Dose the internet makes us lonely? European Soc Rev. 2000; 16(4): 427-438.
14. Rabani R, Ansari E. Sociology of cortexes and social inequalities. Esfahan: University Isfahan Pub. 2009.
15. Taheri Z. A Survey of lifestyle and its impact on social capital. [Dissertation]. Isfahan:University of Isfahan Pub. 2015.
16. Goldberg D. The detection of psychiatric illness by questionnaire. Landan: Oxford University press. 1972.
17. Yaghubi N. A survey of mental disorder epidemiology in areas township and rural of someesara city of gillan. J Thought Behav. 2000; 4(1): 55-65.
18. Cheny D. Lifestyles, by Routledge 11 new fettelane London, Simultaneously published in the USA and Canada.1996.
19. Giddens A. Modernity and self-Identity: Self and society in the Late Modern Age. Cambridge: Polity Press. 1991: 168.

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-03]

A Survey of lifestyle influenced by Cyberspace and its impact on mental health (Case Study University of Medical Sciences in 2015)

Nazari H[1], Taheri Z[*2], Bakhtiar K[3], Hosseinabadi R[4]

1. Associate Professor, Social Determinants of Health Research Center, Lorestan University of Medical Sciences, Khorramabad, Iran.

2. PhD of Sociology, Social Determinants of Health Research Center, Lorestan University of Medical Sciences, Khorramabad, Iran.Ztaheri2007@gmail.com

3. Instructor, Social Determinants of Health Research Center, Lorestan University of Medical Sciences, Khorramabad, Iran.

Received: *23 Sep 2017* **Accepted:** *20 Nov 2017*

Abstract

Background **:** The rapid expansion of mass media, and in particular cyberspace, is one of the factors affecting people s health. Therefore, in this study, we investigated the life style affected by cyberspace and its effect on mental health.

Materials and Methods:The method of the following study is a descriptive survey with purpose. The statistic groups are the university students of medical university of Lorestan between 2015 and 2016. To take samples we used the Cochran formula and the numbers of participants is 361 in a random order. In this study, to analysis the data, we use the descriptive statistics in two ways. The first part is descriptive statistics and in second part the analysis is done by inferential descriptive statistics. Data analysis was done by SPSS19 and Amos software.

Results:The findings of this study are as follows: mean score of lifestyle influenced by the virtual space was not the same among sex, social-economic and marital status. There was also significant relationship between lifestyle and mental health is affected by the virtual space. The Structural Equation Model study was also approved the data is collected with the theoretical framework.

Conclusion: Regarding the relationship between lifestyle and cyberspace and mental health it is recommended that authorities adopt programs that promote, expand and manage new mass media and thus enhance the mental health of students.

Keywords: Cyberspace, Lifestyle, Lifestyle influenced by the virtual space, Mental health.

Citation:Nazari H, TaheriZ, Bakhtiar K, Hosseinabadi R. A Survey of lifestyle influenced by Cyberspace and its impact on mental health (Case Study University of Medical Sciences in 2015).Yafte. 2017; 19(4):76-87.

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-03]